

13
I. 7. N.

EN KORTT AFHANDLING
OM
ALLGJÖTHA-TING.

MED VEDERBÖRANDES MINNE

UNDER

Histor. och Philos. Pract. Professorens,

Herr Mag. JOHAN
BILMARKS

INSEENDE

Utgifven och försvarad

AF

ALGOTH BJÖRCKBOHM

Åbo-Bo.

År 1776 den XXVII Martii i Acad. Öfre Läro-Sal,

P. w. t. f. m.

ABO,

Tryckt hos JOHAN CHRISTOPHER FRENCKELL.

KONGL. MAJ:TS
HÖGTBETRODDE MAN,
PRESIDENT

Uti Kongl. Åbo Hof-Rätt,
Commandeur af Kongl. Nordstjerne Orden

SAMT

Riddare af Kongl. Svårds Orden,

HÖGVÅLBORNE BARON,

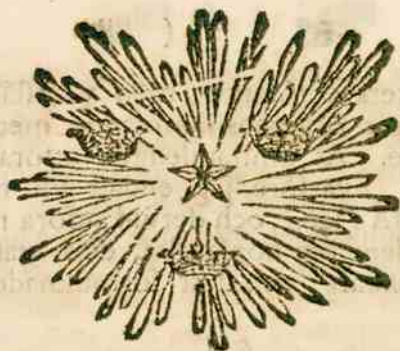
HERR

AXEL GABRIEL
LEIJONHUVUD

*Uppoffras i underdån-ödmjukhet
denna kortta afhandling*

AF

ALGO TH BJÖRCKBOHM.

FÖRETAL.

Så mycket människjans förstånd är af Naturen fördunckladt, och så lätt vår vilja plågar urvälja det skenfagra goda framför det värkeliga; så angeläget är det til vårt Slågtes lyckfalighet, at vi jemte den Naturliga Lagen, äfven hafve Borgeliga Lagar, efter hvilkas föreskrift vi kunna inrätta våra gjerningar, såsom ock at vi yete och erkänne vår förbindelle, at noga efterlefva de samma. Utan Lagar är vårt Jordklot at anse som en hiskelig ödemark, der törne och tistel förquäfva alla nyttiga och vackra växter. Inet samhålle kan vid magt hållas, ingen vånskap stadfästas, och ingen lyckfalighet vinnas, så framt icke människjornas ondaka och deraf upkommande otama begärelser styras genom väl afpassade Lagar. Tideböckerne visa oss derföre, at alle Samhållen blifvit grundade på ofverenskommer och Lagar, och igenom deslas efterlesnad upnått en mer eller mindre mångårig beståndighet. Svear, Gjöther och Finnar hafva så väl, som andre Folkslag, ända ifrån hedenhös intedt nödvändigheten både af den Lagstiftande och den Lagskipande magten. Deras Lagar voro hållit i början få och enfaldiga; de stiftas billiga godtycke var det som förnämligalt gälde äfven uti

de viktigaste sakernas afgörande, men värfställigheten var ganska hård, samt öfverensstämmande med Yfverboernas grofva lynne. At omständeligen utföra detta, tillåter mig ej tiden, hvarföre jag endast vil något handla om ALLGJÖTHATING, och dervid anföra några strödda anmärkningar, dem jag hopfamlat, dels utaf gamla trovärdige häfdatecknare, dels utur förmultnade handlingar,

§. I.

Med Svithjod eller Sverige har befynnerligen uti de äldsta tider blifvit betecknad nu en större nu åter en mindre Landsträcka. Det är nogsam bekant, at med *Svithjod* bin mykla förstodo de gamla nästan alle Nordlige och Östlige Europæiska Länder. På en annan tid begreps under Svea vålde det Land, som ligger emellan Seveberget och Östersjön samt Botniska viken, hvilket gemenligen kallades Svea och Gjötha Riken. Desse Riken plåga äfven särskildt betraktas, och då nämnes Svea-Rike Nordanskog, men Gjötha-Rike Sunnanskog. Vi inskränke nu de anmärkningar, som vi denna gång tänke anföra inom Gjötha Rike, hvilket i fordom tima tyckes hafva innebegräpmit följande Landskaper: *Öster- och Vester-Gjöthland, Småland, Gottland, Öland, Viken* eller *Bobus Län, Halland, Skåne* och *Blekingen*. Uti alla desse Länder voro då åtskillige Fylkis Konungar, hvilka vål uti sina Länder ägde alla Majestätiske rättigheter, men hvilka dock uti vist hänseende voro Lånpliktige under Stohl-Konungen i Upsala. Deras förbindelser tyckas dock ej hafva varit mångfaldige, utan förnämligast deruti bestått, at de skulle vara uti godt förstånd med Öfver-Konungen, samt hjälpa honom med troppar, när Han rustade sig til Krig eller härnad: kanske de ock
under

under iden betalte til honom någon viss skatt. Desse skyldigheter hafva dock varit mycket föränderlige, i anseende til de regerande Konungars större eller mindre tiltagsenhet och myndighet. I öfrigit hafva Fylkis Konungarne uti sina, ehuru små Stater, under tiden regerat med lika stor magt och anseende, som Stohl-Konungarne öfver Up-Svearne. Man finner äfven uti de gamla handlingar, som angå Fylkis-Regementet, någon anledning at tro, det desse Konungar för missbrukad magt, eller öfvervåld kunde kallas til redogörelse af Öfver Konungen för deras upförande. Nästan på samma sätt, som ännu Tyska Keisaren fordrar Chur-Förstarne och andre Tyske Förstar, at infinna ock förklara sig på Riksdagen i Regensburg. Kanke och med samme värdkan; ty då svarande parten har velat bevisa sin sats riktighet utur Canoniska Rätten och med hundra tulende gällande vitnen, har processen liksom af sig sjelf uphört. Afven så voro de gamle Fylkis Konungarne mera högbröstdade undertiden, än at de skulle låta förnedra sig til et formligt försvars aflämnande: hellre hade en del af desse Konungar låtit både lif och Krona förspillas, än de underkastade sina göromål en främmande Herres ömpröfvande och granskande.

§. II.

Som Gjöthaland fordom var med stora skogar beväkt, och deruti voro då nog få Invånare, hvilket ibland annat af Rolfs och Gjöthriks Saga kan inhämtas, så kunde ej eller desse ofvannämde Herrars magt varit af mycket stort anseende. Följakteligen var nödigt, at hvad i desse små Staters invärtes styrka fattades, måtte genom närmare förbindelser med grannarne årlättas,

få framt de skulle hafva bestånd och' ej i sin början aldeles undertryckas. Härigenom befastades ock den inbördes vänskapen emellan Regenterne, så at livar och en vid påkommande nöd visste hvad hjelp han hade at förvänta, och det med all skyndsamhet, som en så vigtig sak kunde fordra. Desse Herrar Fylkis-Konungarne voro ej eller längre åtskilde från hvarannan, än at de på bestånd tid och ställe kunde sammantvåda. Et sådant Riks möte tyckes hafva i det närmaste liknat Amphictyoniska Rådet uti Grekland, dock med den betydliga åtskillnad, at det sednare utgjordes af Plenipotentiare Ministrar från de Grekiska Republiquer, men i det förra infunno sig Principalerne personligen. Et sådant Riks - Möte från Gjötha Land kallades ALLGJÖTHA-TING; och behölt samma namn, sedan fört Jarlar och sedan Lagmän kommit uti de nämnde Herrars ställe. Mycken anledning gifves at tro, det Allgjötha-Ting både blifvit ordenteligen hållit uti Vester-Gjöthland, hvilket Landskap torde näst Upland kunna upvisa de äldsta och flästa uråldrens minnesmärken, såsom ock at detta Ting (a) egenteligen har angått Gjötha Rikets särskilta styrfel och des allmoges angelägenheter, då deremot

-
- (a) Det är nu svårt, at säga om ordet *Ting* är et stam-ord, eller om det bequämligen kan härledas från något annat ord. Herr Cancellie Rådet HRE bevisar nog tydeligen uti sit Glossario Lingv. Svec; at *Ting* fordom har betydt et Samtal emellan personer om förekommande ärenden, och at en sammankomst, der Lag och rätt skipades, har derutaf sedermåra fått sitt namn. Andre åter antaga såsom stam-ord det Gjöthiska *Tign*, hvilket betydde höghet och myndighet, hvadan *Tignarmän* och *Tingsamlingar*, dem man bör värda, hafva sin uprinnelse. Hela denna tvifvel tyckes ej vara af den betydelse, at den förtjenar någon närmare undersökning och granskning.

emot til Allshårjar Ting kommo vissa Deputerade, hälft Lagmän, både från Svea och Gjötha Rike.

§. III

Til Aldragjötha Ting fåger Vestgjötha Lagen utå Konga Balken borde Lagmannen i orten kalla en Folkstämman tillfammen vid den tid då Konungen på Sin Äriks-gatu nalkades intil gränsen. Orden lyda således: Tha skal han (Konung) fända mån hingat til Aldragjötha Things. Tha skal Laghmadher giffå skiptå, twa Sunnan aff Landi ock twa Nordan aff Landi. Sidan skal aldra fjurå mån aff Landi gårå medh them; ther skulu til Junåbåck motå farå --- §. II. Tha skal AldraGjötha thing igen hanum nämna, tha han til Things kommer; Tha skal han sik allum Gøthum trolekan svårja, at han skal ejgh rätt Lag a Landi varu brytå, det år: Då skal han fända mån hit in til Aldra-Gjötha Ting. Hvarefter Lagmannen skal fända giffan, två Sunnan ifrån och två Nordan ifrån. Sedan skal Aldra Gjötha Ting fända fyra andra Inländska Mån med denna giffan, hvilka skola möta Konungen vid Junabäck --- §. II. Tå skal Aldra-Gjötha Ting utlåtta ställe at emottaga honom; och när han til Tings kommer, skal han svårja at han allom Gjöthiom huldheth och trohet skal visa, och at han i vårt Land skal ingen rätt Lag öfvertråda. Af anförda gamla Lagens rum, jämförde med andra ställen, som handla om Aller-Gjötha Ting, kan man sluta, at med *Allom Gjöthiom* undertiden förstås allenast Invånarne uti Vester-Gjöthland; ty i:ö vet man, at Vestgjötha Lagen var ingalunda den samma; som i Öster-Gjöthland fordom varit gällande. 2:do År utaf Öst-Gjötha Lagen nog-samt kunnogt, at Lionga-Ting var der i orten en all-mån

mån Folkstämman, der högmål och således Konunga Valen ordenteligen hafva blifvit förrätade. 3:0 År märkligt, at nyfsnämnde Vest Gjötha Lag uttakar gränsen af Vester Gjöthland både i Norr och Söder. hvaraf en del lärda hafva tagit sig anledning at påstå, det Vester-Gjöthland fordom varit mycket vidsträckt, så at Norra delen utgjorde hela den Lands sträcka, som är emellan de tvänne stora och namnkunnige skogar Tiveden och Kjägglan, men til Södra delen hörde alt land, som nu egenteligen kallas Vester-Gjöthland; men denne tanka måste vi lämna til andras närmare granskning. Det oftanämnde Alldra-Gjötha Ting har på sin tid varit den högsta Domstol i det Landet, hvarunder hörde Håradsting. Detta kan klarligen inhämtas af Thiuw B. C. 9. § I. wil eig Bonde Lag böte, tha skal man Huspreo takå, ok a bak binda, til Things förå, firi Alldra Gjötha, eller firi Hårad, det år; om en Husbonde intet vil betala de honom pålagde penninge böter, skal man taga hans bustru, bakbinda henne och föra henne antingen til AlldraGjötha, eller til Håradstinget. Ändteligen torde vara lätt at finna, det Alldra Gjötha betyder en samling af Folk från hela Vester Gjöthland, åfven som fordom uti Athen *Γαλαθνανα* var en högtidelig Minervæ Fåst, til hvilken samlades Folk från hela Atheniensiska gebietet. Andre åter hänleda Alldra-Gjötha från *Alder* som betyder *gammal*, hvadan *Aldrader* betyder en gammal man och *Aldrbåfd* urminnes håfd, så at Aldra-Gjötha vil således hafva sagt så mycket, som en urgammal Gjötisk Nation, hvilket med skål kan sägas om Vest-Gjötharne.

§. IV.

Sedan Fylkis Konunga våldet hade på sått, som allmänt af Historien kunnigt är, blifvit afskaffadt, undergik åfven

äfven Sveriges Riksförvaltning en betydande förändring. De små politiska kroppar, som nu sammanväxte och utgjorde en anseelig Stat, borde ej sakna de inrättningar, som utgjorde deras bestånd och vålmagt, sedan de kommit under Upsala Konungens Spira. De Hjälfmyndige Rätterne blefvo afskaffade, och i deras ställen Under-Domstolar inrättade, hvilkas egentliga göromål var at skipa Lag och rätt emellan allmogen; men så finner man tillika af Historien, at dessas Föreståndare efter tidernas omständigheter hafva tagit mer eller mindre del uti Riks styrelsen. Lagmännen, som tyckas långt efter Konung Ingjalds tid blifvit förordnade (a), voro anseelige och myndige män, hvilka ock under tiden oförskräkte förde allmogens röst och besvär intil Hjälfva Thronen. Således blef äfven AllGjötha Ting sedermera bibehållit, såsom en ganska nyttig inrättning för allmänna säkerheten och rättvisans vid magt hållande. Lagmannen öfver Vester-Gjöthland var ordförande uti denna Rätt, hvarom läses uti gamla Lagen: Thet hetir e Alldra Gjötha Ting thår Lagmadher år a, ther ma Folk åttledha ok fättum lysa. Lagmadher ågher Landkyld af Mohårad: thet

- (a) Sedan Fylkis Konungarne hade blifvit afskaffade, tilfattes uti deras ställe Jarlar, och när dessas myndighet hade på en kort tid fligit til en fruktans värd högd, emedan dem var updragen både den Lagkipande magten och executions värdet uti deras Höfdingedöme, så förordnades derstädes Lagmän, som delade magten med Jarlarne, och således förminskade dessas anseende och tilltagfenhet. Den äldste Lagman uti Vester Gjöthland har varit *Lumber*, hvilken, som nägre föregitva, har lefvat på samma tid, som Uplands Lagmannen *VigerSpa*, det är uti Sjunde århundrade, men af förteckningen på VestGjötha Lagmän, som finnes vid VestGjötha Lagen, kan man med temmelig visshet sluta, at han lefvat och samlat tilhopa sina Lagar uti Tionde hundra talet, förmodeligen på den tid, då BIOERN på Hauga regerade öfver Sverige.

thet är fem tyugh nôt hvar fjärde aar, det är: Allgjøtha-Ting år, der Lagmannen förer ordet: der kan man fri gifva och allmän fred stadga: Lagmannen äger Lön taga af Mobårad, nemligen: femtio oxar hvar fjärde år (b)

(b) Se *L. Fl. Ting M. Bl. Vest Gjötha L.*

§. V.

Enligt all sannolikhet har det af STURLESSON alena i des Heimskringla Tom. I. omnämnde *Muhla-Ting* varit enahanda med det af ois nu beskrefne *Aldra-Gjötha Tinget*. Imedlertid torde ej vara obehageligt, om vi söke at updaga en omständighet som hit intils varit i tiukt mörker invecklad, rörande detta *Muhla Ting*. Sturleson anförer det Tal, hvilket den fullmyndige Uplands Lagmannen THORGNY hållit för Konung OLOF SKJÖTTKONUNG, angående Svenska Prinsessan INGJÅRDS giftermål med Norriska Konungen, hvartil Olof Skjöttkonung ingalunda ville samtycka, ehuru Friaren ägde alla de lysande och verkeligen goda egenskaper, hvilka af en Måg den tiden fordrades, samt frid och rolighet på Sveriges Våstra sida igenom detta förbund lätteligen kunde återställas. Undersåtarnes böner och Prinsessans förklarade böjelse för denne tappre Regent blefvo förkastade, och ingen torde utan onåd mera tala uti denna viktiga sak. Uti så beskaffada kritiska omständigheter föreställer Lagman Thorgny både de förra Svenska Konungars benågenhet och ömhet för sina Undersåtare, och lade härtil, at om bevekande skäl ej mera gälde hos Konungen, borde han frukta för samma folkets förbittring, som fordom störtat fem lika så högfärdige Konungar ner uti en källa på *Muhla Ting*.
Hvad

Hvad som här förstås med Muhla Ting; derom hafva de lärde fins emellan mycket tviflat.

§. VI.

At så väl med inhemske, som främmande Nationers exempel förklara detta dryga bonde språk, hvarmed den ordförande Lagmannen visste sin magt icke allenast öfver allmogen, utan ock öfver sjelfva Lagen, kommer vid närvarande tilfalle så mycket mindre öfverens med min föresats, som hvad både i Norrige (*a*) och annorstådes (*b*) af nästan samma ordsak, med äfven så många Konungar sig tildragit, endast visar den tidens grofhet, samt stöter både emot billighet och sjelfva människligheten. Frågan är således denna gång allenast om Muhla Ting och des belägenhet, antingen den Isländska skribentens berättelse i den delen bör anses såsom falsk, eller åtminstone genom misskrifning förmodrad. Den Norrske uttolkaren af Sturlesons text synes vilja draga Muhla Ting til Mjos eller Mofs i Norrige, dock utan någon skäligen anledning, emedan förekommande omständigheter nogsamnt visa, at stället, der Muhla Ting blifvit hållit, har varit inom Sveriges gränser. Herr Hof-Cancelleren von Dalin håller före, at Muhla Ting är en misskrifning och at man rätteligen bör läsa Mora-Ting (*c*); förmodeligen af den ordsak, at sedan Christendomen begynt stadga sig inom Svea Rikes gränser; så hafva de Svänske af vämjelse för det hedniska blotandet uti Upsala, förlagdt de allmänna Riks möten til Mora ång, såsom et i granskpet belägit öppet rum och ställe (*d*). Men hvad denna föregifna misskrifning angår, så synes den på detta ställe vara mindre grundad, emedan vi af företalet til Sturlesons Heimkringla af

E

fram-

framledne Herr Cancellie Rådet PERINGSKJÖLD derom underrättas, at han jämfört sina öfverfättningar med trenne uti Isländska Språket handskrefne exemplar; hvarföre ock icke någon skiljaktighet på detta ställe märkes hvarken i des Svänka eller i Torfæi och hans egen Latinska versioner.

(a) Se STURLESSONS Heimkringla Tom. I, p. 470. Scq. (b) Sålänge den krigiske andan regerade nästan alla Nationer, var säkerhet ofta intet af finna inom Själfva Thronen, Se Jofux B. X. 24 26. (c) Se Des Svea Rikes Historia Tom. I, p. m. 613. (d) Här om förtjenar läsas Sal. Rector Wetterblads disert, de Electione Regum Svec Gothorum ad Mora stenas p. 2.

§. VII.

Sedan vi nu hafve bevist, både at Muhla Ting har varit et anseeligt samlings ställe för Nordiska Folken, emedan äfven Konungliga mål derstädes uptogos och under tiden befrades: såsom ock at Muhla Ting icke kan förstås om Mora Ting, hålft Lagmannen THORGNYS Förfäder uti hedentima vetat at berätta om det, som tildragit sig på Muhla Tinget innan Konunga Vahlen vid Mora stenar börjades; Så böra vi nu något närmare utstaka Själfva stället. Såsom Uplands häfder, ehuru updagade de på vår tid äro, icke nämna något om Muhla Ting, och Vester Gjöthland uti ålder täflar med Upland; så torde man icke misstråka sig, om man tror at Muhla Ting blifvit hållit inom Vester Gjöthland. Ännu närmare torde stället kunna utfattas vid den namnkunnige Kinnakulla och allernärmast på den dervid belägna Kjellby Åhs (a); hvarest sådane minnesmärken ännu förekomma, hvilka efter flere hundrade års förlopp visa, at något besynnerligt har derstädes sig tildragit. Vi vilje allenast anföra de förnämsta, hvilka tjena til vår menings bestyrkande. Först får man vid Kjellby se den så kallade *Tings platsen*, som är en stenfättning af nio upreste

reste stora stenar, satte uti en ring (b). Den främste för Stol-Konungen och de andre för Fylkis Herrarne. Vidare ser man här på stället tvänne Baurastenar så höga, at man näppligen finner annorstädes några anfenligare, ty den ena är sex och en half aln, och den andra sju och tre fjerdedels alnar hög med tydelig runeristning. Desse måste vara minnesmärken af några förnåma Hjeltar, som härstädes hvila. Kring om sjelfva åsen ser man tekn til fördna åttebackar, men förutan tvänne, hvilka gemenligen kallas *Stora* och *Lilla högen*, äro alle de andre merendels til en fruktbärande åkerjord med tiden förvandlade. Delsförutan såsom nära intil Kjelby Kyrka är belägen en Gård, som heter Kungstomten; så är anledning at tro, det den samma både fått och sedan behållit sitt namn af de olyckeliga Konungars öden; äfven som af den der varande *Offer Källan* Kjelby Socken blifvit kallad, och genom det nya namnet det gamla *Mubla* småningom kommit utur bruk. Änteligen om Etymologiska ämnen roade våra Läsare eller ofs, kunde vi vidlyftigt handla om andra der på ställen förekommande namn, såsom *Drottninge Liden* vid *Kjelby Hallar*, *Högjen i Kjelby*, *Skedeby*, *Raunne*, *Hangelösa*, &c. men vi lämna desse saker til andras granskning.

- (a) Se HADORPHS företal til Visby Lagen. (b) Utom det de gamle anlägo 3 och 9 tahlen såsom förträffelige framför alle andre, så var Vester-Gjötland fordom fördelt uti åtta större Fylkin, och hvardera af dem tyckes haft sin egen Förste, eller Föreståndare, hvilka tillika med Stouf Kongen i Vester Gjötland utgjorde denna Tings Rätt.

§. VIII.

Ännu återstår, at tilse, hvadan *Mubla* fått sitt namn ock uprinnelse. Någre hafva fallit på den tankan, at så-
som

som ordet *Muhla* i gamla Gjöthiskan betyder *mala*, och i denna Landstræct inom en fjerdedels mihl fyra bekanta Mjölquarnar finnas, så skulle af desse Odals-quarnar ordet *Muhla* hafva upkommit. Jag vil medgifva, at Quarnars bruk åfven i hedentima har varit bekant (a); men deraf följer intet, at de åberopade Quarnar vid Kjelby då varit i fulkomligt stånd, än mindre, det de varit så ryktbare at detta stora Gjötha Mötet af dem kunnat få sitt namn. Hvadän hånleder då *Muhla Ting* sitt namn? Med vilshet kan jag ingenting föreslå, men om på gilsning kan hafvas något afseende, så är *Muhla* eller *Mul thing* et allmänt ord, och har fordom betydt det vi nu rätt och slätt kalla *Ting*. Så förekommer detta ord uti Öst-Gjötha Lagen (b). Tör hända, at såsom det våld, hvilket utöfvades på *Muhla Tinget*, ej kunde gillas af efterverlden, så har och Lagmannen THORGNY i allmänhet talt här om, utan at med någon tilläggning närmare utmärka sjelfva orten och stället. Men om desse mörka saker vare denna gång nog taladt.

- (a) Quarnar omtalas uti FIOLN och FRODES tid, som ses af Edda Dæmi Saga 65 och Quarn tiotande nämnes uti Hervara Sagan Cap. 17, p. 162. (b) Särn. 20, fl. och Drapn. 3 fl.

G. A. Å.

